

B A R M A R K

MALIN NORD

Barmark

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Av Malin Nord har tidigare utgivits:

Stilla Havet 2012

www.albertbonniersforlag.se

ISBN 978-91-0-016720-2

Copyright © Malin Nord 2017

Omslag Eva Wilsson

Tryck ScandBook AB, Falun 2017

LANDSKAPET

Anja

Jag har börjat undvika fönstren om kvällarna. Det är som om världen upphör på andra sidan. Förutom min svävande spegelbild finns där ingenting. Bara en blek avbild utan skärpa som tittar tillbaka på mig. Förr brukade jag gå ut och ställa mig på bron eftersom jag tyckte om att känna nattens mjukhet mot ögonen. Blicken försvann in i mörkret när jag lyssnade till mössens prasslande invid husväggen. Ljuden gjorde mig trygg. Nu rör jag mig i mitten av rummen när natten är på väg.

Hanne har blivit så stor, hon fyller tolv till sommaren, men ändå händer det fortfarande att hon ropar på mig om nätterna. Oftast sover hon när jag kommer, men jag kan inte låta bli att se efter. Det är ett rop som för alltid kommer att finnas i mig. En beredskap från när hon var liten att rusa när hon kallar. Har man en gång blivit ropad på av sitt barn, är man inte längre den man var innan. Jag stryker henne över håret. Jag vill att hon ska känna att jag är där. Jag lyssnar till andetag som ibland är så tysta att jag nästan inte uppfattar dem. Jag blir lugn av att höra henne andas.

När morgonen kommer tar det tid för henne att vakna, och medan jag väntar på att hon ska slå upp ögonen ser jag mig omkring i hennes rum; skrivbordets dammiga yta, golvplankorna, bokhyllan som är belamrad med saker. Ljuset sprider sig i det som en gång var mammas

barndomsrum och sedan mitt, och som Hanne har tagit över. Hanne tänker ännu inte på det, att hennes rum har en historia, att det finns minnen och mörker i det, för henne är nuet allt. När jag drar isär gardinerna för att öppna fönstret och släppa in ny luft protesterar hon.

Jag tror att du drömde i natt, säger jag. Du sade att du såg barn i fönstret.

Vilka barn?

Det sade du inte.

När hon ätit sin smörgås vill hon genast gå ut. Fosterbarnen väntar på henne där ute, de bor lite längre ner i byn hos en familj och hon leker med dem varje dag nu. Jag försöker locka med att vi kan baka, spela luffarschack eller se på film. Det är helg, jag vill ha sällskap av henne här hemma.

En liten stund, ber hon.

Jag förstår varför hon vill gå, de har saker som pågår och som hon inte vill missa. Hon får göra som hon vill. Jag går till köket och sätter igång med mitt. Torkar bänken. Knyter ihop soppåsen och ställer den i hallen, minns att det är sophämtning på måndag, jag får inte glömma att ställa tunnan vid vägen. Jag sopar upp frukostens smulor från golvet.

Barn försvinner runt omkring i Europa. Jag lyssnar till deras öden på radion, en mor vänder sig bort i fel ögonblick. Barn har också försvunnit här vid Blekmyren. När jag var liten talades det om den fyraårige pojken som sprang bort i skogen. Det hände ett par år innan vi flyttade hit. När hans mamma kom tillbaka från toaletten var han borta. Skallgångskedjan letade i två dygn innan

de hittade honom ihjälfrusen under en gran. Jag minns också flickan som drunknade. Hennes familj skulle bjuda på fest. De bodde längre ner vid älven. Alla grannar var där för att inviga den nya altanen. Där var fullt av folk på gården, och föräldrarna trodde båda att den andra var med barnet. När de förstod att hon var borta hjälpte gästerna till att leta. Polis och räddningstjänst kom dit, men först flera timmar senare hittade ett äldre par henne uppsköld på strandens stenar.

Jag hör inte alltid när Hanne stänger ytterdörren efter sig. Barn springer mellan gårdarna här, det finns inget farligt i det, men den senaste tiden har ett tomrum vällt upp i mig när hon lämnat huset. Jag sitter vid köksbordet och bläddrar i tidningen. Allt stillnar. Som om tystnaden lagt sig tillrätta för en lång tid. Som snö. Allt uppgår i allt. Slätas ut och blir allt.

Du kommer väl tillbaka?

Jag frågar inte så. Jag förstår att hon kommer hem igen. Men frågan susar runt i mig vissa dagar, ibland med en sådan hastighet att jag får för mig att jag aldrig mer kommer att få se henne.

Det fanns en tid när hon var ett mycket litet barn och våra kroppar fortfarande var som en enda. Jag brukade längta efter att hon skulle bli större och inte vara så ömtålig. Jag längtade efter att nacken skulle bli stadig, att hon skulle lära sig att sitta själv, att faran att hon skulle dö i sömnen skulle vara över.

Hon brukade sova i en korg som jag hade stående bredvid sängen. Jag sträckte ut ut handen och strök med fingrarna över hennes panna när hon hade svårt

att komma till ro. En natt hörde jag långt inuti sömnen att hon rosslade och drog efter andan. Hon pep men det var som om jag befann mig någon annanstans. Som om någon ropade på mig från en annan tid. När jag vaknade och förstod att det var Hanne slog jag upp ögonen. Min hand hade glidit ner från hennes panna och lagt sig över hennes ansikte. I ljuset från lampan inbillade jag mig att hennes läppar var svagt blå. Jag lyfte snabbt upp henne medan grymig mjölk vällde ur henne helt stilla. Snart somnade hon om i min famn. Mitt hjärta lugnade sig men tankarna fortsatte att rusa. Det var en våldsamhet att hennes öde låg i mina händer.

Nu är hennes ben långa och smala, lite kantiga när hon skjuter in dem mellan mina om natten. Ibland är det trångt, länge vaknade jag utmattad om morgonen av alltför lite sömn. Men den senaste tiden har hennes närvaro gjort mig lugn. Som om det är hon som skyddar mig och inte tvärtom.

När det blir eftermiddag står hon i hallen, omgiven av en frän och murken doft. Hon luktar höst. Regn och stegrande skogar. Hon luktar brandrök. Gulnade åkrars döda vatten. Hon försöker slänga upp jackan på hatt-hyllan i hallen, men den faller genast ner och drar med sig ett par galgar. Jag ber henne plocka upp dem men hon dricker ett glas mjölk och försvinner in till sitt.

Köksgardinerna darrar plötsligt till. Det går nästan inte att uppfatta, jag ser rörelsen i de tunna tygen när de reagerar på draget. Vi kommer att frysa i vinter om jag inte gör något åt det.

På kvällen dukar jag undan middagen. Vi ser på tv

tillsammans utan att säga så mycket. Hon har ingenting att berätta om vad hon gjort hela dagen. Jag frågar om hon behöver min hjälp.

Nej, jag klarar mig själv.

Hennes rörelser slarviga. Jag hör att hon går in i en stol. I badrummet tvättar hon sig och borstar tänderna. Sängen knäpper och gnisslar medan hon lägger sig tillrätta, och när det blir tyst igen är den främmande lukten borta. Jag går dit och sätter mig på hennes sängkant. Stryker hennes kind.

God natt.

God natt mamma.

Innan jag lägger mig tittar jag till henne en sista gång. Hon ligger på sidan med benen uppdragna. Jag lägger handen på hennes bröstkorg. Rörelsen när hon andas är vag men livskraftig. Som tiden. Ett havs långsamma vatten mot min hand. Som att vara en del av en stor lunga vi alla delar.

Tallkronorna vajar högt över tomtgränsen som tunga grästuvor i vatten. Vinden har blivit starkare men de senaste kvällarna har varit ljumna, likt en annalkande katastrof. Jag längtar efter den tunna bitande luften som brukar komma om hösten. Det är något olycksbådande med värmen som dröjer sig kvar, som om något är fel med balansen i världen. Några dagar i veckan cyklar jag till Röda Korsets butik för att arbeta. Den ligger i det närmsta samhället en mil bort. Jag tycker om att sortera bland plaggen som människor har tröttnat på. Nästan alla kläder som jag och Hanne har kommer därifrån. På eftermiddagarna är jag hemma igen när Hanne kliver av skolbussen.

Då och då dundrar godstågen förbi på avstånd. Rälsen gnisslar när de passerar på den tidigare nedlagda järnvägen. Sedan några år har spåret börjat brukas igen för gods och virke. Jag ser dem långt borta. Bolagen verkar inte följa någon särskild tidtabell. Vagn på vagn kör bort den avverkade skogen. Ibland varvat med gråa och bruna graffittimålade vagnar utan fönster. Rälsen löper som ärr över landskapet. Det var här på gården som mormor och hennes nyfödda dotter, min mamma, hamnade efter att mormor flydde från kriget i Norge. Hon fick arbete som hushållerska hos en änkeman som hette Erik. Mormor hade tänkt återvända, men ödet såg till att hon och mamma blev kvar.

Mormor brukade stå där jag står nu, på gårdens högsta punkt. Med blicken följde hon de mörka tågen med tyska soldater och vapen som var på väg norrut, tillbaka till hennes hemland. Hon kunde särskilja dem från de svenska eftersom de var större och tyngre. De gnisslade på ett annat, oundvikligare, sätt. I många år såg hon tågen och tänkte på Olav, sitt första barn som hon tvingades lämna kvar. Hon tänkte på sin man Bjørn, min morfar, som fördes bort av tyska soldater för att aldrig mer komma tillbaka.

Du går precis som Olav, sade hon en gång när hon tittat efter mig i köksfönstret. Jag var sju år och hade själv tagit bussen ut till henne. Ibland tänkte hon sig inte för och kallade mig Olav.

Det är nästan otäckt, fortsatte hon. På håll kan man tro att ni är samma människa.

I mormors ansikte löpte tunna rynkor kors och tvärs över huden, som om knivar skurit i henne under natten. I pannan mitt mellan ögonen fanns en liten grop efter en pormask som oavbrutet fylldes med smuts. Den var alltid svart, som ett litet kastmärke. Jag brukade lägga händerna mot hennes lena kinder. Jag älskade doften av hennes svett. Jag strök henne över ansiktet tills hon sade åt mig att sluta. De sista åren innan hon dog fick hyn en grågul ton som bara syntes vissa dagar. Då gick det att ana skärvor inuti blicken så bleka att jag förstod att hennes syn försämrats. Hennes axlar värkte men hon klagade aldrig, bara ibland bad hon mig fylla badkaret med lagom varmt vatten och tvåla in ryggen där hon själv inte kom åt. Hon bad mig klippa hennes tånaglar och rycka

bort de vita hårstråna som återkom på överläppen. Det var en intimitet hon bara delade med mig. Jag brukade reflektera över att mormors kropp inte skrämde mig, att ingenting i mig gjorde motstånd när jag försiktigt skrapade bort smutsen från nagelbanden. Jag visste redan då att det hade varit omöjligt för mig att göra samma sak för mamma.

Mormors iris hade bleknat, det låg en mjölkfärgad hinna över blicken. Hon försökte förklara genom att hålla upp handen framför sig:

När vi talar är det ett regn mellan oss.

Som barn åkte jag ofta ut till henne på helgerna. Varje vår byggde fladdermössen kolonier i husets väggar. På kvällarna kastade de sig fram och åter genom hallen. Mormor sade att ingen människa kunde känna till deras vägar genom huset. Vi såg dem flyga in under taket. I nästa stund var de borta. Det hände att vi såg älgar passera mellan de höga tysta tallarna. Erik brukade följa fåglarnas rörelsemönster mellan holkarna och fågelbordet, han dokumenterade noggrant från år till år vilken art som övervintrat i vilken holk. Mormor lade ut bitar av leverpastej på fönsterblecket, och det hände att en ekorre till slut vågade sig fram för att hämta dem.

Om kvällarna satt jag och mormor i köket när Erik hade somnat. Det var då hon berättade sina historier för mig. Natten vällde fram ur skogen, från riksgränsen längre upp som gick genom fjällkedjan men inte syntes annat än på kartan. En tät dimma lade sig över trakten, himlen bleknade när skuggorna blev längre och mormor pratade om döden. Hennes minne bleknade aldrig, hon

kunde återge varje detalj från dagen när Bjørn försvann som från ett sparat fotografi.

Hela eftermiddagen hade hon tittat bort mot vägen, och då och då gick hon ut på bron för att lyssna efter motorljud. Men Bjørn kom inte, trots att timmarna gick. Döden var ett middagsbord dukat med ljusgröna servetter, ärvda bestick och stearinljus i fönstren. Döden var stekt potatis, det enda de hade haft att äta. Så beskrev mormor bilden för mig, av när undergången började. Till slut åt hon och Olav ensamma. Hon dukade aldrig med gröna servetter igen.

Vad tror du händer när du dör, frågade jag.

Jag kan väl inte berätta allt för dig? Du får själv se efter hur det är.

Får du träffa Bjørn och Olav?

Om jag kan lovar jag att skicka ett meddelande till dig och berätta. Men det kan också vara så att där finns en gräns som man inte kan ta sig över med ord.

Vad då för gräns?

Ibland kan det vara svårt att se var gränsen går mellan nuet och det förflutna, sade hon.

Det hände att hon hulkade till när hon inte visste att jag var i närheten. Som om ett häftigt illamående av minnen sprängde sig upp genom henne, igångsatt av ett radioinslag eller ett musikstycke som påminde henne om livet hon förlorat.

Sorg går aldrig över, vad de än säger. Det kan du lära dig här och nu så du inte blir besviken senare, sade hon en gång när hon såg att jag betraktade henne.

Mormors berättelser tog plats i min kropp. Jag vårdade

dem. Många gånger bad jag henne berätta om när mamma var barn. Hur mamma brukade ropa på mormor om natten, och hur mormor gick dit och tröstade henne. Jag ville höra mormor berätta om när mamma grät. Den mamma jag hade grät inte så.

Berätta om kuddarna, bad jag.

Din mamma var bara fem år. Jag glömmer aldrig kvällen när hon sade: Kan vi inte byta ut de här kuddarna? De är så fulla av tårar.

Men de sena kvällarna när mamma ropade förgäves eftersom mormor flytt in i skogen berättade mormor inte om. Dem har jag bara anat mig till.

En eftermiddag var mormor och jag på väg tillbaka till gården. Hon hade precis tagit körkort, vi hade köpt glass som vi skulle äta efter maten. Nu låg två halvlitersförpackningar med choklad- och jordgubbssmak inlindade i en tjock papperspåse på golvet mellan mina fötter. Hon sade att skogen räddade henne många gånger, de långa promenaderna, och jag minns att hon drog in luft mellan läpparna, sådär som jag lärt mig att hon gjorde när jag skulle tiga om det jag inte visste något om. Jag hade sagt att hon inte kunde rå för det som hände. Hon släppte vägen med blicken och såg på mig.

Jag berättar det här för att du en dag ska berätta för din mamma. Tiden i Norge, innan kriget, vet hon nästan ingenting om.